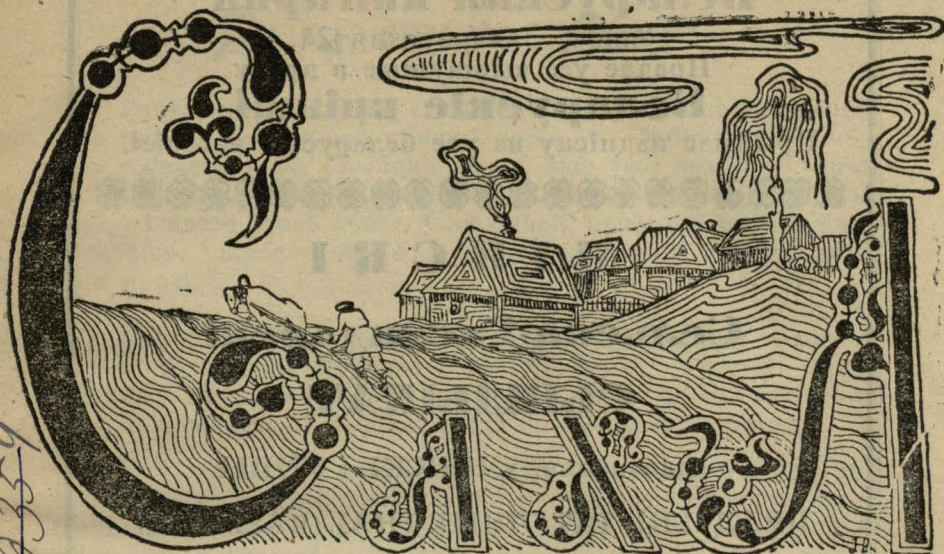

29354

ПЕРШЫ БЕЛАРУСКІ МЕСЯЧНІК СЕЛЬСКОЙ ГАСПАДАРКІ.

На год с перасылкай 1 р. 20 к.

З Ъ М Е С Т:

- 1) Да чытачоў «Сахі».
- 2) Станіслаў Гольдэнэр. Пасьмертны успамін.
- 3) Правілы з гаспадарскай практыкі.
- 4) Найвялікшы наклад у гаспадаршы. Будова.
- 5) Млечная гаспадарка: Даглёд кароў. Даенны кароў.
- 6) Як абходзіцца з гноям.
- 7) Ліст у Рэдакцыю.
- 8) Абвесткі.

Адрэс: Мінск Захарэўская 24.

скай гаспадарскай выстаўцы за стацыі аб насенні

у 1913 г.

у 1914 г.

2 срэбны медаль "Саха" атрыманая на Мінскай гаспадарскай выстаўцы за стацыі свае аб гаспадарцы

Беларуская кнігарня

Мінск, Захарэўская 24.

Прадае усе вышаўшыя з друку

Беларускія кніжкі

Прыймае падпіску на усе беларускія часопісы.

М І Н С К І

Сельска-Гаспадарскі

СЫНДЫКАТ

адрэзаныя у МІНСКУ і ОРШЫ.

ПРАДАЕЦЬ ШТУЧНЫЯ ГНАІ (ПАРАШКІ)

Прадаець розныя гаспадарскія машыны самых найлепшых загранічных і тутэйшых фабрык.

Малатарні розных найлепшых фабрык і сыстэмаў найлягчэйшыя ў ходзе.

Паравікі і ўсе прылады да іх найважнейшай англійскай фабрыкі „Робэй і К—о“

Арфы і Сечкарні ўсялякіх тутэйшых і загранічных фабрык.

Цэны на ўсё нізкія і акуратныя.

Б е л а р у с

ПРАКТЫК—ГАСПАДАР

14 гадоў вядзе высока—культурную гаспадарку на адным мейсцы.

Хочэ дастаць мейсца адміністратара у дварэ.

Мае паважныя рэкамендацыі; добра вядомы Рэдакцыі „С а х і“.

Адрэс—у Рэдакцыі „С а х і“.

Да чытачоу „Сахі“.

Раптоўная, амаль не сусьветная завіруха ваенная спыніла размах культурнай працы народаў. Заблішчэў меч—стаў ржавець плуг. Глыбокія раны, якіе ўжо зрабіла і ішчэ можа зрабіць вайна, можа залячыць толькі земляроб, каторы корме і адзяе ўвесь сьвет. Спакойнай, цвёрдай рукой сеймы ж буйное, здоравае зерне на асірацелых нівах нашага роднага краю.

* * *

Рэдакція «Сахі» цвёрда верыць, што праца наша—пры помачы, зноў згуртаваўшайся сямейкі, чытачоў, прыхільнікаў і супрацоўнікаў—земляробаў—больш не затрымаецца і кніжкі «Сахі» будуць выходзіць у сьвет акуратна.

Каб закончыць рахункі с сваімі падпішчыкамі за мінулы год, Рэдакція «Сахі» сваім падпішчыкам, замест нявышаўшых кніжак, цяпер разсылае календар, а пасля вышле ішчэ іншыя дадаткі.

* * *

Даражыня ў гарадох расьце усьцяж найбольш дзеля таго, што паміж земляробам і пакупшчыком стаіць многа перакупшчыкаў і німа добра зарганізаванага вырабу і збыту прадуктаў самымі земляробамі, Дзеля гэтага, мы хочым зарганізаваць пры Рэдакціі «Сахі» Таварыство з земляробаў—вырабшчыкаў тавару і пакупшчыкоў—патрэбіцелёў, каторыя самі былі б гаспадарамі гэтага таварыства і такім парадкам маглі б абыйсьціся без каштоўных перакупшчыкаў.

Просім усіх, хто хочэ прылучыцца да гэтага Таварыства, падзяліцца з намі сваімі думкамі і радамі ў гэтай справе, а хто хочэ прадаваць свае тавары гэтакім спосабам—паведаміць нас: 1) якіх і колькі прадуктаў ёсьць у іх цяпер для прадажы; 2) па якой цане яны могуць прадаваць іх з дастаўкай на бліжэйшую станцію ж. д.; 3) якія прадукты могуць ішчэ вырабляць і прысылаць у будучыне (ў якім меней—болей месяцы) і колькі.

Тымчасам можна было б прадаваць: розныя вяндліны, масла, сыр, сушоныя і цукраваныя фрукты, розныя павідлы, канфітуры, віно ягаднае, мёд, воцат дамовы, розныя марынаты, сушонае варыво, грыбы і т. п., а так сама і хатніе вясковыя вырабы: палатно, розныя тканіны і інш., Апрача таго Таварыство такое можа купляць тут і адсылаць розныя тавары, патрэбныя для двароў і вёсак, як розныя гаспадарскія прылады, насеньне, соль, газу, цукар, гарбаты і т. п.

140518

Рэдакція.

Станіслау Гольдэнэр.

[П а с ь м е р т н ы] У с ь п а м і н

У верэсьні месяцы гэтага году закончыў сваё праца вітае жыцьцё на ніве беларускай **Станіслау Гольдэнэр.**

Нябошчык—па навуцэ сваей—быў доктарам вэтэрынарыі, але праца на загоне так цягнула яго, што ён, не прыняўшы даходнай і спакойнай службы, ўсе сілы свае ўлажыў у гаспадарку—клапатарку. Варштатам працы сваей выбраў Станіслаў двор Куноса кн. Радзівілла у случчыне; заарэндаваўшы гэты двор, ён першы завёў у сваей ваколіцы радавы пасеў збожа; прыналежыў да кантрольнага млечарскага хаўрису, каторы вядзе у случчыне супрацоўнік «Сахі» інструктар млечнай гаспадаркі Л. Папроцкі; шчырай працай, добрым прыкладам і разумнай радай сьвяціў усім і жыў—чы то з багатым, чы з найбяднейшым—заўсёды як у найлепшай згодзе. С чытачамі «Сахі» дзяліўся Гольдэнэр усім лепшым, што навучыла яго рупная гаспадарская практыка, пішучы найбольш аб мэханічнай вырабцы зямлі.

Памёр Станіслаў у самай сіле веку свайго, не дажыўшы ішчэ і сараку гадоў.

Правілы з гаспадарскай практыкі.

1) **Ары папар з восені:** Калі твая дзесянціна зямлі, на заараным папары каля Петра, дае жыта 80 пудоў, то гэты самы кавалак, заараны каля Тройцы, дасьць 85 пудоў; заараны перад Юр'ям—дасьць 90 пуд., а калі заарэш па-

пар з восені, то гэта самая дзесянціна дасьць 100 пудоў жыта.

2) **Каля папару працуй так:** самы ранны папар, заараны з восені, пакідай на зіму у скібах; вясной-як падсохне земля—пабарануй, каля Тройцы перэары, а праз усё лета, як толькі пакажыцца трава, барануй вострымі баронамі, або драпачом, чы спранжыноукай, каб зніштожыць траву і не даць зямлі заскарупецць. Лішня не перакідай зямлі плугам, а больш налегай баронамі.

3) **Не заворывай глыбока гною,** ды у мокрую зямлю, бо ня будзіш мець карысьці с пасеву.

4) **Як толькі зьбярэш канюшыну, гарох, чы выку—зараз дзяры поле спранжыноукай, або драпачом да чарна,** каб не даваць зямлі перасохнуць, тады толькі будзе пэўнае і добрае жыта.

5) **Ары зямлю кожны год глыбей,** каб дабрацца на добрую пядзь у глыб. Араць глыбей можна толькі пад авес, бо ён не баіцца дзікай (жыўца) зямлі; калі ж бярэш у глыб пад жыта, то давай усьлед гной.

6) **Кідай дрэуняную снасьць і плугі тутэйшай работы,** а бярыся за фабрычныя, бо зямлі добра ня вырабіш, жывёлу і сябе намучыш, а толькі каваль на гэтым заробе.

7) **Не ары вясной, покуль скіба блішчыць,** бо пасьяля ея не разбарануеш; а як толькі земля падсохне—бярыся за сяўбу, бо ярына жывіцца толькі зімовым запасам вільгаці. Ранная сеўба хоць ня ўродзе, але з насеньня ня зводзе.

8) **Сей лепш сяўніком, а не рукамі.** Сяўнікі купляйце хаўрусам. Сяўніком і пасейш раўней, і ад кожнай дзесянціны застанецца тры пуды нясеньня. Сяўніком засеіш дзесяць дзесянцін зямлі у дзень і застанецца 30 пудоў дабра.

9) **Не сей ярыны пасьяля калосных расьлія,** як жыта, чы ячмень, а пасьяля гароху, выкі, канюшыны, чы бульбы, а зьбярэш шмат лепшы ўражай.

10) **Якім зерням пасейш—такі і колас вырасьце-**дык адбірай на насеньне як найлепшае зерне, бо заморкаватае і пабітае зерне ня узойдзе, а ў гаспадарцы прыгадзіцца на вопсыпку.

11) **Не купляй заводнага насеньня,** покуль сам не ўбачыш, што яно выпрабавана і добра ўдаецца у тваей ваколіцы і на такім самым грунце, які сам маіш; або покуль сам яго на пробу не спрактыкуеш.

12) **Зьбірайце попял с печак і птушыны помят;** попял падсыпайце пад бульбу, а помят—пад варыва. Адзін гарнец попялу дасьць лішнюю асьміну бульбы.

Гусіны помят выкідайце толькі ў кучу кампостную, бо ён выпаліць збожа і траву.

У восені пасыпайце попялам сенажаці, дык к налеццю вырасьце там гаршак і канюшына.

13) Зрэзаныя кушыны на сенажацях, або торф звазі у кучу на двор; адну кучу зрабі каля дому, перасыпай яе сьмяцьцём, лій туды памыі, выкідай кал чалавечы і птушыны, а за год будзіш мець вазоў 20 найлепшага гною—чарназёму (кампосту).

Перасыпай сухімі купінамі, чы торфам гной у хлявох, а асабліва у стайні: і гною шмат прыбудзе і мацнейшы ён будзе.

14) Трымай мепш жывелы, але давай ей лепшую выгоду і дагляд. то і карысьць шмат лепшая будзе.

15) Злучывай свае каровы і кабылы з добрымі бугаямі і жарабцамі, а сам заводных не купляй, бо яны далікатныя і патрабуюць каштоўнай выгоды, а інакш закажанеюць.

16) Сей у папары выку, канюшыну і іншыя мешанкі і летам прыкормлівай жывёлу з рук.

17) Саломясты гной і худая жывела для гаспадара не пацеха, а у гаспадарцы не надмога.

18) Не вывазі на поле гною, покуль ен ня перапрэе у хлеме, бо с такога гною карысьць для пасеву не вялікая.

19) Разбівай на полі гной што найдрабней, бо вялікіе камякі яго ў зямлі цаглююць і не даюць пачквы для зямлі.

20) Вазі гной с пад ковей і авечак на нізкае поле, бо ен цяплейшы, спад скаціны рагатай-на узгоркі, бо там земля цяплейшая.

21) Памятуй, што заводныя сьвіньні добра растуць, але часта хварэюць.

22) Памагайце адзін другому, памятаючы, што адзін у полі не ваяка, а грамада—вялікі чалавек. Закладайце хаўрусныя бібліятэкі, выпісывайце хаўрусна кніжкі і газеты гаспадарскіе; закладайце хаўрусныя крамы, купляйце сурьпольнымі сіламі гаспадарскіе прылады, фабрычныя гнаі і т. д.

Верце, што гэтыя правілы людзі выпрактывалі і выпрабавалі ў розных канцах зямлі. Не спадзевайцеся толькі што с першага году будзеце ўжо мець вялікую карысьць з гаспадаркі: трэба прылажыць працы год, два, але ня больш, а тады земля пачне выплачваць за разумны і акуратны дагляд і працу вашу каля яе.

Найвялікшы наклад у гаспадарцы.

ЦЯПЕРАШНЯЯ НАША БУДОВА.

«Будавацца і прававацца» — вось дзеве найстрашнейшыя справы, як кажэ старая беларуская прыказка, для нашага гаспадара. І гэта саўсім справядліва. Бо як, цягаючыся па судох, не адзін с паміж нашых гаспадароў спусьціў усё свае багацьце і зруйнаваўся да астатку, так не раз будова праз цэлыя дзесяткі гадоў не дае гаспадару пры ўсім яго стараньні і рупнасьці аправіцца і стаць на крэпкія ногі. І — калі тузгацца па судох — найчасьцей залежа ад ахвоты ча лавека, бо гэта, праўду кажучы, такая ўжо паганая натура, чы хвароба яго, то будавацца — хоцькі ня хоцькі — прыходзіцца кожнаму с паміж нас.

Будавацца даўней, а будавацца цяпер — ясная рэч — дзеве вялікія рожніцы. Даўней — таннасьць матэр'ялу на будову, таннасьць рабочых рук — так была непадобна да цяперашніх цэн, што толькі дзівіцца трэба, чаму даўней людзі — нават па дварох, дзе былі саўсім дармовыя рабочыя рукі — не ставілі больш выгоднай і трывалай будовы. Агледзіліся, — але па часе; і цяпер, бяручыся за будову, прыходзіцца добра лічыцца чы то бяднейшаму, чы нават багацейшаму гаспадару, с сваей кішанёй.

Лягчэй ішчэ прыходзіцца таму гаспадару, каторы ад векаў сядзіць на адным і тым самым мейсцы: там ён то старую будыніну падправе, то час ад часу новую паставе і гэтак з бядой на палавіну цягне лямку. Саўсім іншая справа, калі прыходзіцца закладаць новую гаспадарку, якіх цяпер што раз болей і болей прыбывае: то двары распрадаюць сваю зямлю кавалкамі, то вёскі пераходзяць на хутары, ды і сама дзяліцьба сямействаў прыспорывае што раз новых і новых гаспадароў. Усім ім перш, чым брацца за будову, трэба добра падумаць, каб і выгоду патрэбную мець, і каб наклад быў як найменшы, а прыймаючы пад увагу, што цана на зямлю расьце усьцяж, то прыходзіцца лічыцца ўжо і з мейсцам, якое мае заняць новая будова.

Тут я падаю апісаньне кошту будовы, якая найчасьцей здараецца ў нашай старонцы. Спісываў я яе у адной вёсцы на граніцы трох павегаў: мінскага, барысаўскага і вілейскага, у гаспадара, каторы мае дзесянцін 10 зямлі. Будова гэта, праўда, не стаўлена зразу, не ўся яна нават крыта гонтамі (часьць саломай), але я падлічыў з добрым цесьлям — мэханікам: колькі трэба на гэткую будову матэр'ялу, кошт яго па тэй цане, якая трымаецца ў гэнай ваколіцы і саму работу, калі б гэткую усю будову прышлося паставіць новам гаспадару зразу.

I. Х а т а.

Шырыня—9 арш.; даўжыня—16 арш.; у сярэдзіне: 3 сьценкі папярэчныя; дзьвераў—4; вокнаў большых—7; меншых—2 (адно-над уходнымі дзьвярмі; другое—ў складзіку). Выжыня хаты ад фундамэнту да страхі каля 4х арш.; на гэта пашло 15 вянок; на кожны вянок ідзе 6 бяровеньяў: 2 па 9 арш.; 4—па 8 арш.; значыцца усіх бяровеньяў пашло 90; на гэта ўзята капу пнёў, с каторых камлі пашлі на скрасныя бяровенні, а верхавіны—на папярэчныя і на сьцены паміж вокнаў і дзьвераў. На бэлькі і легары пашло 6 пнёў (камлі—на 6 бэляк, вярхі—на легары). 40 пнёў узялі на пілоўку, с каторых вышло 80 кавалкаў на дошкі рознай меры: на падлогу, столь, шчыты, дзьверы, вокны і т. д.. Матэр'ялу на страху пашло: 9 пар крокваў, 2 капы лат і 100 кап гонтаў, Расход гонтаў вылічаны гэтакім парадкам: шырыня хаты 9 арш.; на одну старану страхі аткідаецца трэцьця часць—значыцца старана страхі павінна была—6 мець 6 арш., ды на застрэшак надкідаецца 1 аршын, усяго, значыцца, страха будзе мець 7 аршын.: на сямі аршынах ляжэ 15 радоў гонтаў. Даўжыня хаты—16 арш., а ішчэ трэба надпусьціць з абодвух бакоў па $3\frac{1}{4}$ арш., то выйдзе $17\frac{1}{2}$ арш.; лічучы на кожны аршын па 10 гонцін—выпадзе 175 штук на адзін рад, а на 15 (175×15) = 2625 штук на одну старану, а на дзьве—5250—гэта будзе $87\frac{1}{2}$ коп., а лічучы ўпадак, брак—то і пойдзе 100 коп. Цьвякоў на страху і сталарку 5 пудоў. Акуцьцё дзьвераў лічыць ня менш, як па 2 рублі, вокнаў—па 50 к. Цяпер мулярка: на 2 печкі с комінамі—2000 цэгля; акуцьцё, юшкі, дзьверцы—10 рубл., фундамент, лічучы ўвокал на 1 арш. выжыні, будзе ($9+9+16+16$) 50 арш.; работа па 50 к. ад аршына—25 рубл. і 50 пудоў вапны. На сем большых вокнаў разам з дубэльтамі пашло 84 шыбы, на малыя—12 шыбаў—ўсяго 96 шыбаў.

Цяпер падлічым увесь кошт хаты пры цяперашніх нашых варунках—цэнах, лічучы на тое, што дрэва удасца дастаць цэлымі пнямі з лесу, а не кавалкамі ад перакупшчыкаў.

60 пнёў да пяці вяршкоў на зруб па 2 р.	120 р.
46 „ выжэй „ „ на дошкі і бэлькі па 3 р.	138 „
80 кавалкаў на дошкі за пілоўку па 1 р.	— 80 „
9 пар крокваў па 1 р. пара	— — 9 „
2 капы латаў па 10 кап. штука	— — 12 „

100 коп. гонтаў па 70 кап. капа	—	—	70	„
5 пудоў цвякоў по 3 рублі	—	—	15	„
Акуцьцё 4 х дзьвераў па 2 рубл.	—	—	8	„
„ 9 ці вокнаў па 50 кап.	—	—	4	„ 50 к.
96 шыб нашкліць па 20 кап.	—	—	19	„ 20 „
2000 цэгля па 2 р. сотка	—	—	40	„ —
Юшкі, дзьверцы і інш.	—	—	10	„ —
50 пудоў вапны па 25 к.	—	—	25	„ —
Работа за падмуроўку	—	—	25	„ —
„ за печы і коміны	—	—	30	„ —
За ўсе цясельскіе і сталярскіе работы	—	—	250	„ —

Разам 855 р 70 к.

Дастаўка ўсяго матэр'ялу і розныя іншыя неспадзеваныя расходы — — — 144 р. 30 к

Усяго 1000 р. —

II. Г у м н о.

Шырыня 9, даўжыня 16 арш; вяскоў у зрубе 16, бяревеньяў, значыцца, будзе 96, дык на гэта пойдзе 48 пнёў 4 пні на бэлькі і апрача таго 4 шулы. Матэр'ялу на страху; пашло столькі, як і на хату, толькі цвякоў лічыцца менш — 3 пуды. Падмуроўка так сама лічыцца менш, бо дадзена ня скросная, а слупкамі, дык кошт яе выходзе палавіну кошту. Падмуроўкі на хату.

Расход, значыцца, будзе такі:

48 пнёў да 5-ці вяршкоў па 2 рубл.	—	—	96	рубл
4 пні на бэлькі выжэй 5 ці вяршк. па 3 р.	—	—	12	„
4 шулы па 2 рублі	—	—	8	„
9 пар крокваў па 1 р. пара	—	—	9	„
2 капы латаў па 10 к. штука	—	—	12	„
100 коп. гонтаў па 70 к. капа	—	—	70	„
3 пуды цвякоў па 3 р.	—	—	9	„
Падмуроўка: работа і матэр'ял	—	—	25	„
Работа цясельская	—	—	100	„

Разам 341 р.

Дастаўка матэр'ялу і розныя іншыя неспадзеваныя расходы — — — 59 „

Усяго 400 р.

III. Адрына.

Адрына прыбудована да гумна трысьценкам. Шырыня—6, даўжыня—9 арш. Выжыня, як і гумно на 16 вянок. На вянок пашло па 3 бервяны, значыцца 48 штук т. е. 24 пні, апрача таго патрэбны 2 шулы і дошкі на шчыты і дзьверы, дык ішчэ 6 пнёў. 4 пары крокваў, 1 капа латаў, 40 коп. гонтаў і $1\frac{1}{2}$ п. цьвякоў. Адрынка пастаўлена не на падмуроўцы, а на падставах.

Кошт выйдзе такі:

30 пнёў да 5-ці вяршкоў па 2 р.	—	60	рубл.
Пілоўка дошак (15 таўсьцейшых кавалкаў)	—	15	"
4 пары крокваў па 1 р.	—	4	"
1 капа латаў	—	6	"
40 коп гонтаў па 70 кап.	—	28	"
$1\frac{1}{2}$ п. цьвякоў	—	4	" 50 к.
Работа	—	40	" —

разам 157 р. 50 к.

Дастаўка матэр'ялу і розныя іншыя не-

спадзеваныя расходы — — — 22 " 50 "

Усяго 180 рублёў.

IV. Хлеу.

Шырыня 9, даўжыня—12 арш. На гэта патрэба капу пнёў, апрача таго 4 пні на шулы, усяго, значыцца, 64 пні, с кагорых таўсьцейшыя—10 кавалкаў пойдучь на дошкі на шчыты і дзьверы. На страху пашло 6 пар крокваў, $1\frac{1}{2}$ капы латаў, 70 коп гонтаў і 3 пуды цьвякоў.

Кошт будзе такі:

64 пні па 2 рублі	—	—	—	128	рубл.
Пілоўка 10 кавалкаў	—	—	—	10	"
6 пар крокваў	—	—	—	6	"
$1\frac{1}{2}$ капы латаў	—	—	—	9	"
70 коп гонтаў	—	—	—	49	"
3 п. цьвякоў	—	—	—	9	"
6 вазоў моху	—	—	—	6	"
Падмуроўка з матэр'ялам	—	—	—	30	"
Цясельская работа	—	—	—	60	"

разам 307 рубл.

Дастаўка матэр'ялу і розныя іншыя не-

спадзеваныя расходы — — — 43 "

Усяго 350 рубл.

V. Сьвіронак.

Шырыня—7, даўжыня—8 аршын.; выжыня на 15 вяноў, значыцца 60 бярвенцаў т. е. 30 пнёў, але трэба ішчэ надкінуць 8 пнёў і з усіх іх выбраць 15 кавалкаў на пілоўку на дошкі, аруды, шчыты і т. п. Матэр'ялу на страху пайдзе столькі, колькі і на адрынку, толькі цьвякоў трэба надкінуць 12 пуда, а падмуроўка павінна быць скросная.

Расход выйдзе такі:

38 пнёў па 2 рублі	—	—	—		76	рубл.
15 кавалкаў пілоўкі	—	—	—	—	15	"
4 пары крокваў	—	—	—	—	4	"
1 капа латаў	—	—	—	—	6	"
40 коп гонтаў	—	—	—	—	28	"
2 п. цьвякоў	—	—	—	—	6	"
Падмуроўка з матэр'ялам	—	—	—	—	24	"
Работа	—	—	—	—	70	"

разам 229 рубл.

Дастаўка матэр'ялу і розныя іншыя не-спадзеваныя расходы

— — — 31 "

Усяго 260 рубл

VI. Паветка.

З астаўшыхся ад будовы верхавін і аполкаў пастаўлена на слупках паветка на дровы і розныя гаспадарскія прылады.

Расход на яе:

1 пуд цьвякоў	—	—	—	—	—	3 р
За работу	—	—	—	—	—	17 "

разам 20 р.

Гэткім парадкам усе будынкi будуць каштаваць:

1. Хата	—	—	—	—	—	1000 р.
2. Гумно	—	—	—	—	—	400 "
3. Адрына	—	—	—	—	—	180 "
4. Хлеў	—	—	—	—	—	350 "
5. Сьвіронак	—	—	—	—	—	260 "
6. Паветка	—	—	—	—	—	20 "

разам 2210 р.

З гэтага мы бачым, што гаспадару, маючы дзесянцін 10 зямлі, на будову прыходзіцца выдаць больш 2-х тысячаў рублёў т. е. болей трэба палажыць на будову, чымся варта сама земля, бо пры цяперашнім нашым спосабе гаспадаркі зямлю сярэдня лічыць можна ня больш як 150 рубл. дзесянціна. У слуцкім, чы навагрудскім паветах ёсьць, праўда, землі, дзесянціна каторых цэніцца 300 р. і выжэй (напр. у Шчорсах), але калі узяць барысаўскі, або вілейскі паветы, то там знойдзім шмат абшараў, каторых дзесянціна не варта і 50 рублёў.

Што да самой будовы, то цыфру, якую мы тут вывялі, ня можна лічыць саўсім акуратнай, бо як сам матэр'ял, яго дастаўка, так і работа найбольш залежа ад мейсцовых варункаў. Тут мы лічылі, напрыклад, дрэва па 2 і 3 рублі пень (ніжэй і выжэй 5-ці вяршкоў у водрубце на 9 арш.)—чы можна будзе ўсюды дастаць па гэткай цане—гэта ішчэ вялікае пытаньне, а можа дзе здараецца і таней. Так сама ў дастаўцы матэр'ялу як дрэва, так асабліва каменьняў, цэгля і т. п. можа быць вялікая розніца, але як ні як, сярэдняя бяручы, гэта будова абойдзецца тысячы дзеве рублёў.

Вылажыць гэtkі грош на будову, каторая ня толькі ніколі ня верне нават процэнтну на затрачаны капітал, але ішчэ будзе вымагаць дакладу, як за страхоўку, і час ад часу паправу,—то прынамсі павінны былі—б мы мець выгоду праз даўжэйшы час, тым часам цяперашняя наша будова і гэтага не дае: перш на перш хаты нашыя найчасьцей маюць дрэнны расклад у сярэдзіне, дык німа выгоды; печы з'едаюць гібель дроў, а усё ж такі зімой халодна; хлявы так сама халодныя, ажно жывёла перамерзае; другіе будынкi найчасьцей бываюць не складныя, не пакоўныя, а што да трываласьці, то вядомая рэч, што цяпер старадрэвіны ўжо не дастаць,—цяперашніе бяровеньні—адна марковіна, дык усе нашы будынкi, хоць дорага абходзіцца і шмат займаюць мейсца, не даўгавечны.

Прымаючы ўсё гэта пад увагу, пара ўжо нам адрачыся ад старога спосабу будовы, а выпрацаваць новы, больш падхадзячы да мейсцовых варункаў, тып будынку.

Стаўляюць цяпер будынкi з гліны і саломы, с цэгля, с каменьняў, з вапны і пяску—што каму выгадней і таней абходзіцца. Патрэба і нам старацца выкарыстаць той матэр'ял, які найтаней трапляецца на мейсцы, а расклад будынкаў павінен быць такі, каб як найменш займалі яны мейсца, а разам с тым былі як найтаншыя і найвыгаднейшыя.

А. Вілецкі.

Ад Рэдакціі. Рэдакцыя „Сахі“ просе ўсіх, хто цікавіцца гэтай вельмі важнай справай, прысылаць нам свае праекты і пляны; ўсе цікавейшыя с паміж іх будуць адрэагаваны.

Млечная Гаспадарка.

Даглед кароў.

Хочучы мець як найвялікшы даход съ кароў, мала ішчэ таго, каб іх толькі сытна карміць, але трэба і даглед добры і выгоду даць.

Перш на перш хлеў павінен быць цёплы прынамсі на столькі, каб тэмпература ў ім трымалася не ніжэй 8—і градусаў. Стойла павінна быць заўсёды сухое і апрача таго карову трэба канешна чысьціць шчоткамі, бо гэта памагае граўленьню корму (праз транспірацыю скуру), а значыцца і здароўю жывёлы.

Вельмі важная і патрэбная рэч, каб хоць раз на тыдзень паіць карову у хлеві, дадаючы на вядро вады малую лыжачку салянога квасу (*acidii muriatici*); калі ж даецца каровам молаты корм, чы корм прапашны, як бульба, морква, буракі і т. п., або брага, пульпа—словам корм такі, каторы бродзіць—фэрмэнтуецца,—трэба канешна дадаваць ачышчанай крэйды, лічучы 1 фунт на 10 штук (стоўчанай на парашок крэйдай пасыпаецца корм). Калі каровам не дадаваць у корм крэйды, а да піцьця—салянога квасу, то яны, шукаючы гэтых патрэбных для свайго здароўя рэчаў, будуць лізаць сыцены, каб пажывіцца вапнай, і піць гнаёўку, каб прыдбаць сабе аманьяку.

Каровам цэльным (у другой палове) мест крэйды, лепш дадаваць молатых касьцей,—гэта пойдзе як засілак для касьцей плоду.

Даенне кароў.

Найлепшае даенне кароў—гэта па спосабу дунскага вучонага Гэгелюнда; ён раіць даіць не пальцамі, а—так званым спосабам—«кулакамі»; пры чым сьперша гладзіцца ўсё вымя каровы, пасьля сьціскаць досыць высока правую, а потым левую старану вымяні, а тады ўжо даіць «кулакамі». Калі карова перэстае даваць млека, тады трэба ізноў пагладзіць (масажаваць) кожную цьверць вымяні засобку і ўдарыць некалькі разоў досыць моцна кулаком у вымя з нізу ў гару, як гэта робе цялё, а тады ўжо выдаіць дачыста.

Каб млека было добрае на смак, трэба яго зліваць у пасудак не ў аборы, а на дварэ; цадзіць не праз палатняныя цадзілкі, а праз сіта з ватай і само млека павінна праз нейкі час пастаяць аткрытым, каб страціло свой пах.

Інструктар млечнай гаспадаркі Л. Папроцкі.

Як абходзіцца з гноям.

Вядомая рэч, што гной найлепей пераховываецца у хлєві пад нагамі жывёлы, але часта прыводзіцца хоцькі ня хоцькі дзеля цеснаты выкідаць, або вывозіць яго адтуль. Дык вось пытаньне, куды-ж яго класьці, каб як найменш было глуму т е каб што найменей траціў ён сваей моцы.

На гэта ёсць толькі два спосабы: або складаць яго у кучу пры хлявох, або вывозіць адразу на поле.

Складаючы пры хлявох, трэба перш на перш даць пад спод, не жалеючы, подсыцілу найлепш-калі ёсьць—с сухога торфу, а не—то хоць звычайнай зямлі, або наваліць саломы, а тады ўжо класьці, туга ўбіваючы, гной. Зьверху найлепш было б даць хоць з якіх старых аполкаў стрэшку, каб не зацекала куча ад дажджоў, а не—то хоць саломай тоўста і добра яго накрыць.

Хто вывозіць гной зімой на поле, хочучы скарыстаць с свабаднейшага часу, то трэба яго там складаць у вялізарныя—хоць па сто і болей вазоў-кучу. Пад спод гэткай кучы так сама добра калі падаслаць торфу, зямлі, ці саломы і зьверху прыкрыць чым колячы.

Вясной, абы толькі адышла земля, гной развесці і усьлед заараць.

Адвакацкія Рады

па судзєбным і адміністрацыйным справам даюцца ўсім
у Рэдакцыі „Сахі“ і „Лучынкі“

што дня ад 6—7 гадз. вечара

Для падпішчыкаў „Сахі“, „Лучынкі“, „Нашай Нівы“ і для сямействаў запасовых салдатаў—дарма.

Ліст у Рэдакцыю „Сахі“.

Імпэратарскае Вольнае Эканамічнае Таварыство.

Петраград, Забалканскі пр., д. № 33.

25 Лістапада 1914 г.

№ 1467.

Шаноуны Пане Рэдактар!

С самага пачатку вайны Імпэратарскае Вольнае Экана-

мічнае Таварыство ўсе сілы свае прылажыло, каб колькі змога уселякімі спосабамі памагчы афярам народнай бяды Яно сабірало і раздавала афяры сем'ям запасовых салдатаў, аткрыло ў Петраградзе імяні І. В. Э. Таварыства два лазарэты для раненых ваякаў на 240 ложкаў, зрабіло каля 1000 бібліятэчкаў для раненых, каторыя і разаслало у шпіталі розных гарадоў Расеі і т. д.

Цяпер І. В. Э. Таварыство занялося справай помачы жыхаром Царства Польскага, каторым найбольш шкоды прынесла вайна і акалічным з ім районам, а ад часу вайны с Турэчынай, так сама арміі і жыхаром Каўказу. Само сабой разумеецца, што помач жыхаром даецца і будзе давацца ўсім без разбору нацiональнасьці і веры.

Апрача таго, Таварыство пастановiло:

1) зрабіць iшчэ адзiн лазарэт на 100 ложкаў, але паставiць яго ўжо не ў Петраградзi, а ў Тыфлісі, атправiўшы туды дзеля гэтага поўнамочнага і другiх асоб ад Таварыства.

2) зрабіць, калi будзе змога, харчавыя пунхты ў тей Каўкаўзкай арміі, дзеля чаго паслаць туды сваiх людзей.

Каб усё гэта здалець зрабіць, патрэбны вялікія грошы і дзеля таго Рада І. В. Э. Таварыства просiць Вас надрукаваць гэты лiст і прыймаць афяры, каторыя просiм перасылаць Таварыству.

Пры гэтым, добра было б, каб кожны, хто дае афяру, самi успамiналі куды яе аддаваць (чы для Польшчы, чы для Каўказу, на харчавыя пунхты, чы ў тыл Каўказкай арміі), хоць, само сабой разумеецца, можна і ня успамiнаць гэтага, а проста адсылаць у І. В. Э. Таварыство на патрэбы, якія зрадзiла вайна.

Афяры прыймаюцца у кватэры Імпэратарскага Вольнага Эканамiчнага Таварыства (Петраград, Забалканскі пра-спэкт, 33).

Рада І. В. Э. Таварыства просiць Вас прыняць нашу пашану.

Вiцэ-Прэзыдэнт (падпiс).

Сэкрэтар (падпiс).

АД РЭДАКЦIИ. Рэдакцiя «Сахі» ахвотна і з вялікай падзякай будзе прыймаць надасланыя афяры, друкаваць колькі, на што і хто прыслаў і адсылаць гэтыя грошы у І. В. Э. Таварыство.

1

Ад Рэдакціі: Па незалежным ад Рэдакціі прычынам акуратны выхад „Сахі“ затрымаўся. № 24—25 „Сахі“ да часу—арыштаваны; як толькі суд зьніме гэты арышт, кніжку вышлім падпішчыкам. № 26 „Сахі“— канфіскаваны; мест яго вышліцца падпішчыкам кніжка: «Гадаўля Трусоў». № 28 «Сахі» ўжо друкуецца.

Рэдактар Выдавец **А. Уласоў.**

3-ці год
выдавецтва „САХА“ 3-ці год
выдавецтва

Першы сельска-гаспадарскі Беларускі Месячнік
«Саха» за стацьці свае аб гаспадарцы атрымала

2 срыбныя мэдалі:

Першы мэдаль—на Віленскай гаспадарскай выстаўцы ў 1913 г.

Другі мэдаль—на Мінскай гаспадарскай выстаўцы ў 1914 г.

Падпісная цэна с перасылкай: на 1 год—1 р. 20 к.; на 6 м—60 к. Цэна асобнай кніжкі 8 кап. с перасылкай—10 кап. Можна падпісацца і аткрыткай, просючы, каб падпісную цэну налажылі на першы высланы нумэр.

Новым падпішчыкам за прыплату 30 к. да падпіскі высылаюцца 4 кніжкі:

- 1). Каўказкі Жывакоств,
- 2). Пчэлярства,
- 3). Зімовае кармленьне кароў,
- 4). Гадоўля кролікаў.

Гадавым падпішчыкам «Сахі» высылаюцца дарма выпрабаваныя і найлепшыя гатункі насеньня па 4 лоты. Але калі падпішчык, ці яго знаёмы (па яго просьбе) зойдзе сам у рэдакцыю, то атрымлівае больш гатункаў насеньня.

Апрача таго на вясну Рэдакцыя дарма выдае на мейсцы ў Мінску сваім гадавым падпішчыкам зразы фруктовых дрэў пэўных тутэйшых гатункаў.

Цэна абвестак за строчку пэтіту у поукалонны: перад тэкстам 40 к., за тэкстам 20 к. За разсылку рэклам пры месячніку вагой да 2 лотоу 7 руб. ад тысячы.

Рэдактар-Выдавец **А. Уласоў.**

Падпіска прымаецца с кожнага месяца.

Адрэс: Мінск Захарэўская 24.

Вѣстникъ Минскаго Губернскаго Земства.

Журналъ ставитъ своей задачей ознакомленіе широкихъ круговъ населенія съ дѣятельностью земскихъ учреждений Минской губ. Выходитъ 2 раза въ мѣсяць.

Цѣна: на годъ—2 р. на 1/2 г.—1 р.

Адресъ: Минскъ, Захарьевская ул. д. Ландау.

ЗЕМСКІЙ ДВУХНЕДѢЛЬНЫЙ ЖУРНАЛЪ

— „ВѢСТНИКЪ МОГИЛЕВСКАГО ЗЕМСТВА“ —

Журналъ имѣетъ своей ближайшей задачей служить интересамъ и нуждамъ земскаго самоуправленія, главнымъ образомъ мѣстныхъ западныхъ земствъ.

Цѣна на годъ 2 р. съ пересылкой. Адресъ: Гор. Могилевъ губерн. Редакція „Вѣстника Могилевскаго Земства“.

«Сельскій хозяинъ» Подписной годъ считается съ 1-го ноября 1914 г. по 1-е ноября 1915 г.

52 №№ журнала съ рисунками и чертежами

12 книгъ ежемѣс. журнала **Хуторское хозяйство**.

12 книгъ съ рисунками и чертежами Библиотека сельскаго хозяина.

Подписная цѣна на журналъ „СѢЛЬСКІЙ ХОЗЯИНЪ“ со всѣми приложеніями за годъ 6 р.

Допускается разсрочка: при подпискѣ 3 р. и къ 1-му мая 3 р.

Контора журнала: Петроградъ, Стремянная ул. с. д. № 12.

„Хуторянинъ“

Еженедѣльный журналъ, посвященный интересамъ сельскаго хозяйства, коопераціи, промышленности и торговли. Годовая подписка: съ пересылкой и доставкой 2 р. 20 к.

Подписчики получаютъ: 1) 52 № журнала, около двухъ листовъ каждый; 2) Сборникъ с.-х. статей—Календарь «Хуторянинъ» на 1915 г.; 3) Два выпуска библиотеки «Хуторянина»; 4) Плакатъ въ краскахъ; 5) 10 сортовъ сѣмянъ; 6) Великая Европейская война—еженедѣльное приложеніе въ размѣрѣ 1/2 листа печатн. съ рисунками.

Адресъ: Полтава, Ред. «Хуторянинъ»

Отвѣтств. ред. През. Пол. Общ. сел.-хоз заслуж. проф. **А. П. Шимковъ**.

Секретарь ред. **Д. О. Ярошевичъ**.

«ХУТОРЪ» Практической сельско-хозяйств. журналъ. Бесплатныя приложенія. IX годъ изданія. Подписная цѣна съ пересылкою 2 р. въ годъ.

Адресъ: Петроградъ, Соляной пер. д. 9—1.

Двухнедѣльный с.-х. и кооперативный журналъ **„Хлиборобъ“**

Издается Харьковскимъ Обществомъ сельскаго хозяйства.

Въ 1915 г. журналъ вступилъ въ IX-тый годъ своего существованія. Выходить 2 раза въ мѣс. книжками.

Подписная плата на 1 годъ 1 руб. На меньшіе сроки подписка не принимается.

Деньги присылать по адресу редакціи:

г. Харьковъ, Московская 10, въ ред. **«Хлибороба»**.

Ежемесячный иллюстрированный журналъ

«САДОВОДСТВО и БОТАНИКА»

Годъ III-й изданія.

Главная задача журнала служить распространенію знаній по садоводству и ботаникѣ и отражать, по возможности, всѣ явленія садовой и ботанической жизни

Подписная цѣна внутри Россіи съ пересылкой и доставкой 2 р. на годъ, 1 р. на полгода. За границу на годъ 3 р. на полгода 1 р. 50 к.—Годовые подписчики, уплатившіе спорна 2 р. получаютъ бесплатно приложенія.

Адресъ: г. Орель, Покровская, 18.

«Труды Бюро по прикладной ботаникѣ»

Подписная цѣна на 1 годъ 3 руб. „Труды“ выходятъ ежемѣсячно. Отдѣльные выпуски трудовъ по 1 р. Цѣны обозначены съ пересылкой. Выписать можно чрезъ редакцію: Петроградъ, В. О. 2 линія, 61.

Въ «Трудахъ» помѣщаются научныя работы изъ области прикладной ботаники, куда относятся всякого рода изслѣдованья, матеріалы и замѣтки по спеціальному изученію хлѣбовъ, кормовыхъ, огородныхъ, плодовыхъ и пр. воздѣлываемыхъ а также и сорныхъ расширеній.

Л. инв: 156

СКЛАД

Віленскага Сельска-Гаспадарскага Таварыства.

у Вільні. Завальная вуліца № 9.

паведамляе, што мае большы, чым усюды, выбар сельска-гаспадарскіх машын і прылад, насеньня кормных расьлін. а так сама уселякага попелу (штучных гнаеу).

У аддзелі гаспадарскіх машын і прылад **Склад** найбольш суліць **плугі адноскабавыя арыгінальныя Сухэняго; плугі двускабавыя.** Завадзкаго і Вэнцага, пружынавыя амэрыканскія бароны, культыватары, розныя струмэнты найлепшых ангельскіх і амэрыканскіх фабрык, садзіць бульбу і вырабляць зямлю пад якасяркі жнівяркі найлепшых фабрык **Малатарні** ручныя і манэжныя **маторы „Пэркун“**

У аддзеле насеньня кормных раслін **Склад** суліць: **канюшыну, лубін, сэрадэлю, буракі, моркву, конскі зуб і усякіе насеньня траў на пожны і пашы,—усё гэта с парукай за чыстасьць і усхожаець.**

Аддзел попелу (штучных гнаеў): **тамасоука, суперфосфат, Потасовыя солі, Каініт, Чылійская салетра.**

Усе попелы **высылаюцца с парукай за працэнт карысных солей.**

Склад купляе збожжэ, насеньне лубіну, канюшыны выкі, пялюшкі, цімафееўкі.

ЗЫГМУНТ НАГРОДЗКІ

У Вільні на Завальнай вуліцы дом № 11.

ПРАПАНАУЕ НАЙЛЕПШЫЕ МАШЫНЫ:

Малатаркі простыя і сложныя Віхтэрле,

Арфы і фухтэлі „Рэформа“ Дрэжера.

Трыеры Маро і Гэйда.

Маторы і локамобілі Боліндэра.

Млыны „Планэта“ і „Эканом“.

Сечкарні і варыворэзкі Бэнгала.

Таркі для канюшыны патэнтаваныя Рагоускаго.

і розныя іншыя гаспадарскія прылады.

Прэйскуранты—цэннікі высылаюцца дарма.

P.1307/4
/1915

Таварыство

„СЕРП“

у МІНСКУ губ.

Склад сельска-гаспадарскіх машын,
прыладау, насеньня і штучных гнаеу.

Прадае па сходных цэнах:

Малатарні

Сечкарні

Арфы

Плугі

Спранжыноукі

Бароны

Сеялкі

Жнівяркі

Граблі конныя.

І розныя іншыя гаспадарскія машыны
наілепшых загранічных і тутэйшых
фабрык.

Штучныя гнаі мешкамі і вагонамі.